

Salkaházi Sára

Eredetileg tanítónő, majd újságíró. 1927-ben csatlakozott a Szociális Testvérek Társaságához.

(...)

1944. március 29-én a hatóságok kötelezővé tették a zsidók számára a sárga csillag viselését.¹⁰² A menekültek ettől kezdve tömegesen özönlöttek a Szociális Testvérek Társaságához, az addig is zsúfolt otthonok megteltek. A folytonos lebukástól való rettegés mellett gondot jelentett az élelmezés, az ellátás. Csak súlyosbította a helyzetet, hogy Budapest bombázása alatt több otthon romba dőlt. A legtöbb otthonban ezután nem maradt hely a testvérek számára: minden házban csak egy testvér tartózkodott, a többiek egyik támogatójuk zugligeti villájába költöztek át.¹⁰³ 1944. október 15-én Szálasi Ferenc átvette az ország vezetését, a nyilasok hatalomra kerülése megpecsételte a magyarországi zsidóság sorsát (gettó, munkaszolgálat, deportálás). Erre mintegy válaszként október 31-én Salkaházi Sára rendelkezésére a Dolgozó Leány mozgalom saját kezelésébe vette a budapesti Bokréta utca 3. szám alatti házat azzal a szándékkal, hogy ott is zsidókat fognak bűjtatni.¹⁰⁴ A hozzá menedékkért forduló zsidókat alkalmazottként vette fel a Bokréta utcai otthonba, miután ellátta őket a szükséges okmányokkal és iratokkal. Az eredetileg munkásnőotthon gyanánt funkcionáló épületben százötven fő számára volt férőhely.

1944 karácsonya szüntelen bombázással telt. Noha veszélyes volt kimozdulni, Salkaházi Sára többször is meglátogatta más házakban élő rendtársait; nem egy látogatás alkalmával kinyilatkoztatta, hogy hamarosan meg fog halni, mégpedig nem a természetet rendje szerint:¹⁰⁵ „*Tudom, hogy nem fogok természetes halállal meghalni.*”¹⁰⁶ Ugyanekkor konfliktusa is támadt az egyik szobalánnyal a Bokréta utcából: a házba ugyanis katonákat szállásoltak, és a szobalányok kikezdtek velük. Salkaházi Sára felszólalt ez ellen, és erkölcsös magatartásra intette a szobalányokat.¹⁰⁷ Az egyikük, Dömötör Erzsébet viszont bosszúból december 26-án feljelentette a nyilasoknál Salkaházi Sárát zsidók rejtegetéséért.¹⁰⁸

December 27-én a délelőtti mise után Salkaházi Sára egyik testvére, Jolsvai Hedvig társaságában ellátogatott a Liszt Ferenc tér 6. szám alatti otthonba. Kora délután értek vissza a Bokréta utcához, de már a Mester utca sarkáról észrevették az otthon előtt őrködő nyilas katonákat. A testvér kérdésére, hogy nem akar-e elmenekülni, Salkaházi Sára ezt felelte: „*Nem. Én vagyok a vezető.*”¹⁰⁹ A munkásnőotthon minden lakóját igazoltatták – az ott rejtő zsidók közül mindössze négyet találtak gyanúsnak, a többieket hamisított papírjaik mentették meg. A négy személyt előállították, és azt mondták róluk, a gettóba szállítják őket. A katonák velük együtt elvitték Salkaházi Sárát mint az otthon vezetőjét és helyettesét, Bernovits Vilma hitoktató testvért is azzal az ürüggyel, hogy vallomásukról jegyzőkönyvet vesznek fel. A Ferenc körút és az Üllői út sarkán lévő „nyilasházba” kerültek, itt tartották őket őrizetben néhány óra erejéig. Este kilenckor a hat meztelenre vetkőztetett letartóztatottat a nyilasok a Ferenc József híd mellett a Duna-parton a folyóba lőtték. Az 1967-es zuglói nyilas per egyik vallomása alapján Salkaházi Sára emelt fővel tartott ki a végsőig: „*Ekkor – mielőtt a sortűz eldördült volna – egy alacsony termetű, rövid, fekete hajú nő valamilyen megmagyarázhatatlan nyugalommal kivégzői felé fordult... majd letérdelt, s égre emelt tekintettel nagy keresztet vetett magára.*”¹¹⁰ A hat áldozat közül az egyikük, egy István nevű fűtő megmenekült, minthogy a lövések eldördülésekor a folyóba ugrott, majd később kiúszott a partra.¹¹¹

A Bokréta utca lakói semmilyen hivatalos értesítést nem kaptak Salkaházi Sára és sorstársai hollétéről, sorsáról. Másnap reggel jutott tudomásukra a nővér és a menekültek halála, mikor egy helybéli suhancgyermeket kérdezve ezt a választ kapták: „*Azokat még tegnap este agyonlőtték! Örüljenek, hogy nem látták, hogyan!*”¹¹² Ennek ellenére a Szociális Testvérek Társasága még reménykedett abban, hogy Salkaházi Sára életben van. Több alkalommal kísérelték meg kinyomozni sorsát, Slachta Margit még politikusként szerzett kapcsolatait is felhasználta – mindhiába. Az, hogy Salkaházi Sárát és a vele együtt elszállított zsidókat 1944. december 27-én a Dunába lőtték, csak az 1967-es zuglói nyilas per alatt nyert bizonyítást.